

ŠIUOLAIKINĖ SKAITYMO SAMPRATA IR SKAITYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO STRATEGIJOS

Dr. Elena Marcelionienė

ŠIUOLAIKINĖ SKAITYMO SAMPRATA

- **Skaitymas** – individo gebėjimas suprasti, apmąstyti rašytinius tekstus, juos vertinti ir jais naudotis, siekiant įgyvendinti savo tikslus, plėsti žinias ir galimybes bei veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime. (PIRLS, 2001)
- **Skaitymas** – gebėjimas suprasti ir naudoti tas rašytinės kalbos formas, kurios reikalingos gyvenant visuomenėje ir / arba vertingos individui. (PIRLS, 2011)

Rašytiniai tekstai. Mokykliniams rašytiniams tekstams būdinga:

- Skirstymas į grožinius ir negrožinius
- Žanrų apibrėžtumas (skaitomi ne visų žanrų tekstai)
- Tinkamumas jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikui
- Nedidelė apimtis
- Iliustratyvumas
- Sparti kaita

Skaitymo proceso ypatumus lemia:

- kalbos rašto sistema
- skaitomo teksto pobūdis
- skaitymo tikslai, sąlygos ir strategija
- jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko suvokimo galimybės (mąstymas, dėmesys, atmintis, vaizduotė, pojūčiai, emocijos) ir kalbos lygis
- individualios mokinio savybės (psichinės, fizinės, gyvenimiškoji, literatūrinė patirtis ir kt.)

Grožinio teksto suvokimo proceso dalys:

- rašto iškodavimas į sąvokas ir vaizdinius
- psichinių procesų įjungimas – regimųjų, girdimųjų, uoslės, lytėjimo, atminties
- emocinių reakcijų ir sudėtingesnių psichinių procesų įjungimas (užuojauta, džiaugsmas, simpatija ir antipatija, baimė, nuojauta, intuicija, spėjimas, vaizdinė paveikslų konkretizacija ir kt.)
- mąstymo įjungimas – turinio, meninės formos ir kt. supratimas

Grožinio teksto (pasakojimo) skaitymo pagrindiniai gebėjimai:

- kūrinio pasakotojo ir kūrinio sąlygiškumo supratimas
- temos nusakymas
- veiksmo vietos ir laiko supratimas
- gebėjimas atpažinti veikėjus, suprasti jų vaidmenį, tarpusavio santykius, mintis, kalbos ypatumus
- gebėjimas sekti įvykių raidą
- teksto pradžios ir pabaigos reikšmės supratimas
- gebėjimas apibendrinti tekstą ir suprasti pagrindinę mintį
- gebėjimas adekvačiai reaguoti į skaitomą tekstą, jį vertinti (autorius idėjas, jų pateikimą, kalbą)
- gebėjimas integruoti su turima patirtimi, interpretuoti

Negrožinio teksto skaitymo pagrindiniai gebėjimai:

- atpažinti, t. y. skirti jį nuo grožinio teksto
- suprasti parašymo tikslą – temą
- elementariai suprasti teksto struktūrą
- skirti pagrindinę informaciją nuo antraeilės
- suprasti papildomą vaizdinę informaciją
- gebėti lyginti kelių šaltinių informaciją ir su turima patirtimi
- gebėti išsiaiškinti sąvokas ir kitus nežinomus žodžius
- gebėti taikyti gautas žinias praktikoje

Dažniausiai pasitaikantys skaitymo sunkumai:

- prasta skaitymo technika
- per maža vaiko gyvenimiška patirtis tekste aprašomoje srityje
- skurdus žodynas, kalbos spragos, neišlavėjusi rišli kalba
- teksto struktūros nepažinimas
- menka skaitytojo patirtis
- skaitymo motyvacijos trūkumas

Skaitymo mokymo principai

Susiję su teksto ypatumais:

- tikslingumo
- atidumo tekstui
- atrankos
- sąlygiškumo
(analizuojama situacijos vaizdavimas, o ne pati situacija) ir tikroviškumo supratimo
- tekstų įvairovės

Susiję su ugdymo procesu:

- konstruktyvizmo
- mokinio vaidmens supratimo
- mokinio interesų paisymo
- mokytojo – aktyvaus proceso dalyvio
- strategijų įvairovės
- mokinio žodyno plėtimo
- atsiskaitymo formų įvairovės
- formuojamojo vertinimo

Kas yra skaitymo (plačiąja prasme) strategija?

- mokytojo parinktas ar mokinio pasirinktas sąveikos su tekstu būdas
- teksto skaitymo pakopos
- teksto skaitymo tipas
- skaitymo metodas
- teksto skaitymo kelias
- aktyvus darbo planas

Skaitymo strategijų lygiai:

- Konkretaus teksto skaitymo strategija
- Vienos knygos skaitymo strategija
- Klasės skaitymo strategija
- Vaiko šeimos skaitymo strategija
- Mokyklos skaitymo strategija
- ...

Klasės skaitymo strategija

Aplinka, renginiai:

- skaitymo aplinkos kūrimas
- renginiai, skirti skaitymui, knygai
- pamokos bibliotekoje
- klasės išvykos, susijusios su skaitymu
- ...

Klasės skaitymo strategija

Konkrečios, su skaitymu susijusios užduotys:

- skaitymo technikos tobulinimas
- teksto suvokimo tikslų kėlimas ir jų įgyvendinimas: grožinio ir negrožinio teksto supratimo gebėjimų ugdymosi planas
- kūrybiniai teksto darbai
- klasės skaitymo perspektyvos numatymas

Teksto skaitymo strategijų grupės:

- dominuoja teksto skaitymas
- daug kalbama
- daug žaidžiama, piešiama, konstruojama ir pan.
- daug vaidinama, inscenizuojama
- dominuoja rašymas

Skaitymo strategijų pavyzdžiai:

- žingsnių strategija
 - raiškiojo skaitymo
 - žodžio atradimo
 - teiginių strategija
 - klausimų strategija
 - veikėjų stebėjimo
 - įvykių stebėjimo
 - planavimo (teksto struktūravimo)
 - įsivaizdavimo
 - savęs klausinėjimo
 - grafinio vaizdavimo
 - scenarijaus kūrimo
 - inscenizavimo
 - lyginimo
 - papildomų šaltinių integravimo
 - atrankos
 - apibendrinimo
- Dar žiūrėti: D. Buehl.
Interaktyviojo mokymosi strategijos

Literatūra

- Becker S. H. 99 neue Lesetipps. Klett / Kallmeyer, 2012.
- Buehl D. Interaktyviojo mokymosi strategijos. V.: Garnelis, 2004.
- Charlton B.C. Neformaliojo vertinimo strategijos. V.: Tyto alba, 2007.
- Kammer M. Wege zum Text. Schneider Verlag Hohengehren GmbH, 2004.
- Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas PIRLS 2011. Ataskaita. 4 klasė. Nacionalinis egzaminų centras. V.: 2012.